

Saimaan ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysala Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma

Karri Viitala

Toisenlaista elämää Brazilian slummeissa

Opinnäytetyö 2011

Tiivistelmä

Karri Viitala

Toisenlaista elämää Brasilian slummeissa, 21 sivua, 3 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu, Lappeenranta

Sosiaali- ja terveysala, Sosiaalialan koulutusohjelma

Opinnäytetyö 2011

Ohjaaja: yliopettaja Tuija Nummela, Saimaan ammattikorkeakoulu

Suoritin yhden harjoitteluistani Brasiliassa, Fortalezan kaupungissa. Olin vapaaehtoistyöntekijänä neljä kuukautta PADC-nimisessä järjestössä. PADC työskentelee slummilasten oikeuksien puolesta Morro da Vitória yhteisössä. Järjestön tavoitteena on antaa lapsille mahdollisuus olla lapsia ja vahvistaa heidän itsetuntoaan pyrkiäkseen eteenpäin elämässään.

Brasiliassa asuu noin 200 miljoonaa ihmistä. Sen kokoinen valtio ei voi välttyä suurilta ongelmilta. Suurimpia ongelmakohtia löytyy terveydenhuollosta, opetuksen tasosta, infrastruktuurista ja turvallisuudesta. Lasten oikeudet eivät toteudu. Lapsilla on liikaa vapaa-aikaa ja kaduilla oleskelu altistaa rikoksen tielle.

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa Brasilian sosiaalisista ongelmista, lasten asemasta ja auttamistyöstä. Selvitystehtävinä on kertoa, miten vapaaehtoisjärjestö voi auttaa huono-osaisia, miten lasten oikeudet eivät toteudu ja miten eläminen voi olla erilaista toisella puolella maapalloa. Haluan herättää ajatuksia ihmisten mielissä ja toivon, että tekstini vaikuttaa heidän elämäänsä.

Opinnäytetyö on artikkelisarja, joka koostuu kolmesta artikkelista. Ensimmäisessä artikkelissa esitellään PADC-järjestöä ja sen toimintaa. Toisessa artikkelissa kerrotaan elämästä slummialueella: miten ihmiset pärjäävät, miten he elävät eri tavalla ja miten se poikkeaa suomalaisista oloista. Kolmannessa artikkelissa puolestaan käsitellään lasten asemaa, heidän arkeaan ja elämää.

Kirjoitin artikkelit oman kokemukseni pohjalta. Asuin Fortalezassa neljä kuukautta, ja sinä aikana kaikki kokemani, kuulemani ja näkemäni perusteella kirjoitin artikkelit. Artikkelit tarjoavat tiivistetysti mielenkiintoista tietoa erilaisesta elämästä. Elämä voi olla niin erilaista eri kulttuurissa. Sitä ei kukaan tiedä, ellei itse ole sitä kokenut. Olosuhteet ovat kurjat, mutta silti ihmiset arvostavat elämää. Etenkin lapset ovat lapsia, vaikka elämä ei olisi kummoista.

Asiasanat: Brasilia, slummialue, artikkelisarja, lasten oikeudet, sosiaaliset ongelmat

Abstract

Karri Viitala

Different kinds of life in the slums of Brazil, 21 pages, 3 appendices

Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta

Health Care and Social Services, Degree Programme in Social Services

Bachelor's Thesis 2011

Instructor: Tuija Nummela, Principal Lecturer

I did one of my practical trainings in Fortaleza, Brazil. I was a volunteer in an organization called PADC for four months. PADC works for the children's rights in the community of Morro da Vitória. The organization mission is to give children a chance to be children and strengthen their self-esteem to aim for better life in the future.

There are over 200 million people in Brazil. It is a huge country and it also has huge problems. The biggest ones in social point of view are public health care, education, infrastructure and security. Children's rights don't meet their demands. Children have too much spare time and spending the time in streets grows the possibility to get in crimes way.

The aim of this bachelor's thesis is to provide information about the social problems, children's status and service work in Brazil. I will tell how volunteer work helps people who need assistance, how children's rights don't meet their demands and how life can be so different at the other end of the world. I want to give people new thoughts and hope that my text affects their lives.

The bachelor's thesis is a series of articles which contains three articles. The first one introduces the organization PADC and how it functions. The second article gives you the chance to read about the life in the slums, how people manage there, how they live and how it is different compared to Finland's situation. The third article tells about the children. It's about their status, life and their basic day.

The articles are based on my experience there. I lived in Fortaleza for four months and everything I experienced, heard and saw were the source of my text. The articles give you a brief package of interesting information about different kind of life. Life can be so different in other cultures. Nobody can understand it unless you have experienced it yourself. People still gives life a chance and especially children are children no matter how cruel the living is.

Key words: Brazil, slum, series of articles, children's rights, social problems

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Taustaa	6
3 Järjestön esittely	8
4 Opinnäytetyön tavoitteet ja toteutus	9
4.1 Tavoitteet ja selvitystehtävät	9
4.2 Opinnäytetyön toteutus	10
5 Artikkelit	11
5.1 Tee työtä, jolla on oikeasti tarkoitus	11
5.2 Erilaista elämää faveloissa	13
5.3 Lapset ovat lapsia	16
6 Pohdinta	18
Lähteet	21

Liitteet

Liite 1. Kuva PADC

Liite 2. Kuva Favela

Liite 3. Kuva Lapset

1 Johdanto

Olin vapaaehtoistyöntekijänä neljä kuukautta Fortalezassa, Brasiliassa. Työskentelin PADC-järjestössä ja tein paljon töitä slummilasten kanssa. Suunnittelin ja toteutin muun muassa kitaransoitto-, askartelu- ja sadunkerrontatunteja. Opinnäytetyössäni keskityn kertomaan yleiselämästä Brasilian slummeissa ja esittelen PADC-järjestön toimintaa. Keskityn erityisesti lasten asemaan ja arkeen, sillä työskentelin suurimmaksi osaksi lasten kanssa. Olen myös hankkimassa lastentarhanopettajan kelpoisuutta, mikä vaatii, että opinnäytetyöni liittyy alle kahdeksan vuotiaisiin lapsiin tai lapsiperheeseen.

PADC järjestää vapaa-ajantoimintaa lapsille ja nuorille Morro da Vitória slummialueella. Toiminnan avulla pyritään vähentämään lasten ja nuorten aikaa kaduilla, vahvistamaan heidän itsetuntoaan ja antamaan heille toivoa pyrkiä parempaan elämään. Vapaa-ajantoimintana järjestetään useita kursseja, muun muassa englannin- ja espanjankielen opetusta, capoeiraa, tanssia ja erilaista askartelua.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on tuottaa tietoa täysin erilaisesta elämästä Brasiliassa. Tieto perustuu täysin kaikkeen kokemaani ja oppimaani harjoitteluaikanani ja tietoon, jota sain järjestön jäseniltä ja arkitilanteista. Asuin neljä kuukautta Brasiliassa, ja siinä ajassa pystyin asettumaan kulttuuriin ja elämään Brasilialaista elämää. Opinnäytetyöni on matkaraportti harjoitteluajastani.

Opinnäytetyöni on artikkelisarja. Kirjoitan kolme artikkelia, jotka liittyvät vapaaehtoistyöhöni. Artikkeleissa kerron, mitä PADC-järjestön toimintaan sisältyy, millaista elämä on slummialueella ja millainen on lasten asema ja mitä heidän arkeensa kuuluu. Ensimmäistä artikkelia tarjoan sosiaalialan ammattilehteen, ”Talentiaan”, joka on suunnattu ensisijaisesti sosiaalialan ammattilaisille ja opiskelijoille. Toinen artikkeli tulisi asiantuntijalehteen nimeltään ”Lapsen maailma”, ja kolmas julkaisukanava olisi sanomalehti, jotta kaikilla olisi mahdollisuus lukea elämästä slummialueella. Tätä kautta saan levitettyä tietoa useille lukijakunnille.

2 Taustaa

Brasilia on maana niin suuri, että se ei voi välttyä suurilta ongelmilta. Ihmisiä on yli 200 miljoonaa koko maassa. Fortaleza on viidenneksi suurin kaupunki koillis-Brasiliassa ja siellä on asukkaita noin 2,5 miljoonaa. Koillis-Brasilia on koko maan köyhintä aluetta. (Banco do Nordeste.) Fortalezan asukkaista joka kolmas asuu faveloissa. Favela-sana on portugalia ja tarkoittaa slummialuetta. YK:n mukaan yhteisöä kutsutaan favelaksi silloin, kun se täyttää kaksi seuraavista kriteereistä:

- alueella on suuri köyhyysaste
- alueelta puuttuu toimiva infrastruktuuri
- asukkaita suuri määrä neliometriä kohden (Mäkelä-Mateus 2011.)

Suurimpia ongelmakohtia paljastuu yleisestä terveydenhuollosta, turvallisuudesta, infrastruktuurista ja opetuksen tasosta. Yleinen terveydenhuolto ei toimi, etenkin lasten terveydenhuolto on huonolla mallilla. Jonot ovat todella pitkiä, jopa yksityisillä lääkäreillä. Lastenlääkäreitä on nykyään yhä vähemmän ja vähemmän. On paljon helpompaa ja taloudellisesti kannattavampaa suorittaa kauneusleikkauksia kuin tavallista rutiinityötä. (Mäkelä-Mateus 2011.) Lasten kuolleisuus on suuri ja menehtyneistä suurin osa ei edes päässyt hoitoon. (SciELO Public Health 2011.)

Turvalliseksi ei voi Brasiliassa sanoa oloaan verrattuna Suomen tilanteeseen. Usein sai kuulla kertomuksia, että rosvot ovat hyviä ja poliisit pahoja. Poliisit ovat hyvin korruptoituneita ja he osallistuvat usein faveloiden huumekauppaan ja ottavat siinä ohella lisäansiot, sillä poliisin palkka on erittäin alhainen. Lapset oppivat jo hyvin varhaisessa vaiheessa pelkäämään ja vihaamaan virkavaltaa. Poliisiin ei voi luottaa, ja heidän toimintansa vain kasvattaa väkivallan määrää kaduilla. Pelon ilmapiiri kasvaa enenevässä määrin. (Mäkelä-Mateus 2011.)

Maan infrastruktuuri kärsii suuresta väestönkasvusta. Tiet ovat huonossa kunnossa, kaupunkisuunnittelu on vanhentunutta, ja se ei enää vastaa tarpeisiin.

Liikenne on kaoottista ja ruuhkaista. Kaupungista kaupunkiin siirtyminen vie paljon aikaa. Sadekausina tulee ongelmia viemärisysteemin kanssa. Kadut tulvivat ja maanvyöryt ovat yleisiä. (Mäkelä-Mateus 2011.) Sadekausi kestää noin 1 - 2 kuukautta, joten ongelma ei ole ympärivuotinen, lukuun ottamatta Amazonin aluetta, jossa sataa todella usein.

Suurimpana ongelmana on opetuksen taso. Brasiliassa on sekä julkisia että yksityisiä kouluja. Julkiset koulut kärsivät monista ongelmista, kuten heikosta infrastruktuurista, koulurakennusten huonosta kunnosta, pätevien opettajien puutteesta, suurista luokkakoista ja kouluruoan huonosta tasosta. Lastenlääkäreiden tavoin myös opettajien saatavuus vähenee. Lapset kärsivät näistä ongelmista todella paljon, sillä erittäin usein ei ole tunteja koko päivänä tai jopa viikkoina, koska ei ole opettajia tai he ovat lakossa. Jos on kouluruokaa, se on vain pelkkää makaronia. (Mäkelä-Mateus 2011.)

Julkisten koulujen heikkoon asemaan vaikuttaa rahoitus. Brasilia sijoittaa noin viisi prosenttia bruttokansantuotteesta koulutukseen (Suomessa osuus 6,5 prosenttia). Ongelmana on se, että yliopistojen julkinen rahoitus on 6,7 kertaa suurempi kuin peruskoulutukseen käytettävien varojen osuus. (Ulkoasiainministeriö.)

Koulua on joko aamupäivällä tai iltapäivällä noin neljä tuntia. Usein määrä on vain 2,5 tuntia, koska opettajat saapuvat myöhässä, koska he eivät suunnittele tunteja ennakoon, joten tuntien aloittaminen venyy. Lapsilla ei ole omia koulukirjoja, vaan he joutuvat lainaamaan oppikirjat kirjastoista. Suurin osa oppitunneista menee tehtävien kopioimiseen. Edellä mainittujen ongelmien seuraamuksina on usein luokan kertaaminen. Lasten vanhemmatkaan eivät osaa auttaa lapsiaan, sillä he itse ovat myös kamppailleet valmistumisestaan. (Mäkelä-Mateus 2011.)

Asiat ovat todella huonosti. Rikkaiden ja köyhien elintasoerot ovat todella kaukana toisistaan. Totuutta on, että rikkaat pärjäävät ja köyhät sinnittelevät ja yrittävät pysyä hengissä. Brasilian väestöstä 8,5 % elää absoluuttisessa köyhyydessä, eli he elävät noin 1 dollarilla per päivä. Euroissa se on noin 70 senttiä. (Mäkelä-Mateus 2011.)

Lasten näkökulmasta heidän suurin ongelmansa on vapaa-ajanvietto. Vapaa-aikaa on todella paljon, ja lapsilla on harvoin ”järkevää” tekemistä. He viettävät suurimman osan päivästä kaduilla. Siellä väkivalta on arkea ja huumebisnes pyörii. Lapset näkevät paljon asioita, joita heidän ikäisensä ei tarvitsisi nähdä. Opetuksen tason heikkous ja katuelämä eivät anna hyviä valmiuksia elämään, ja useat lapset eivät elä kauaa mentyään rikoksen teille. PADC:n toiminta perustuu juuri tämän ongelman ehkäisemiseen.

3 Järjestön esittely

Projeto Amigos da Comunidade, PADC, on pieni kansalaisjärjestö Koillis-Brasiliassa Fortalezan kaupungissa. PADC tarkoittaa vapaasti käännettynä ”yhteisön ystävät”, ja sen koordinaattorina toimii suomalainen Katja Mäkelä-Mateus. Järjestö on perustettu vuonna 2003, ja sen tavoitteena on parantaa lasten elämän laatua Morro da Vitória'n slummialueella. (PADC.)

Morro da Vitória on favela, joka tarkoittaa slummialuetta, jossa asuu paljon ihmisiä neliötä kohden ja jonka olosuhteet ovat köyhät ja kurjat. PADC järjestää toimintaa Morro da Vitória'n yhteisötalolla, jonka omistaa heidän yhteistyökumppaninsa Morro da Vitória'n asukasyhdistys. Kyseisellä slummialueella asuu noin 10 000 ihmistä, joista yli puolet on lapsia ja nuoria. (PADC.)

Järjestönä PADC on uskonnollisesti ja poliittisesti vapaa kansalaisjärjestö, jonka tarkoituksena ei ole voiton tavoittelu. Rahoitus tulee yksityishenkilöiden ja yritysten avustuksista, projektikummitoiminnalla ja muusta varainhankinnasta. Lisäksi Suomen Ulkoasiainministeriö on myöntänyt PADC ry:lle, joka toimii PADC:n yhteistyökumppanina Suomessa, kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyötukea vuosiksi 2007–2009 sekä jatkotukea vuosiksi 2010–2012. (PADC.)

PADC:n tavoitteena on työskennellä lasten oikeuksien hyväksi. Lapsille pyritään antamaan mahdollisuus olla lapsia ja tarjota keinoja itsensä ilmaisuun. PADC tarjoaa lapsille ja nuorille monipuolista ja erilaista vapaa-ajan toimintaa vähentäen heidän aikaansa kaduilla, missä huumeet, rikollisuus ja väkivalta ovat arkipäivää. Tämän toiminnan ja vapaaehtoisten tarjoamalla roolimallilla toivotaan olevan hyvä vaikutus kasvattaa lasten itseluottamusta ja saada motivaatiota pyrkiä eteenpäin elämässään. (PADC.)

PADC järjestää lapsille ja nuorille kursseja muun muassa englannin ja espanjan opetusta, tanssi- ja capoeira-tunteja sekä askartelu- ja satukerhoja. Harjoitteluni aikana tarjolla oli myös kitara- ja valokuvauskursseja. Vapaaehtoisten tiedot ja taidot mahdollistavat erilaisten kurssien pidon. Edellä mainittujen lisäksi järjestetään leirejä, luentoja, opintokäyntejä ja juhlia. Myös aikuisille PADC:lla on tarjolla englannin ja espanjan kielten opiskelua. Koko yhteisölle PADC järjestää teemaluentoja, joiden aiheina ovat muun muassa terveydenhuolto, seksuaalisuus, lapsen oikeudet, kansalaisoikeudet ja -velvollisuudet. PADC:n mukaan: *”kaikilla tunneilla tavoitellaan tekemisen kautta onnistumista, haetaan ja asetetaan rajoja sekä opetellaan käytöstapoja, suvaitsevuutta ja demokraattisia arvoja. PADC:n työ perustuu luottamukseen ja pitkäjänteiseen työhön.”* (PADC.)

Toiminta perustuu lähes kokonaan vapaaehtoistyöhön. Järjestöllä on neljä palkattua työntekijää: koordinaattori, sihteeri, turvamies ja pr-henkilö. Loput ovat ulkomaalaisia ja paikallisia vapaaehtoistyöntekijöitä. Vapaaehtoisten työkuvana on suunnitella ja toteuttaa kurssit ynnä muu vapaa-aikatoiminta. Henkilökunta avustaa vapaaehtoisia tarvittaessa toiminnan toteuttamisessa.

Kevätlukukaudella 2011 PADC:n järjestämään vapaa-ajantoimintaan osallistui noin 300 ihmistä, joista 5-12 -vuotiaita lapsia oli 190. Vaikka lukumäärä vaikuttaa suurelta, silti se on pieni suhteessa esimerkiksi Morro da Vitória'n väkilukuun, etenkin lasten ja nuorten määrään suhteutettuna. (Mäkelä-Mateus 2011.)

4 Opinnäytetyön tavoitteet ja toteutus

4.1 Tavoitteet ja selvitystehtävät

Opinnäytetyöni tavoitteena on tuottaa tietoa Brasilian sosiaalisista ongelmista, lasten asemasta ja auttamistyöstä. Kaikki, mitä koin ja näin, on tietoa, mitä muilla ei ole, ellei ole itse kokenut vastaavaa. Toivon tämän ainutlaatuisen tiedon tavoittavan mahdollisimman monen, joten siksi opinnäytetyöni on artikkelisarja. Tarjoan artikkeleita eri lehtiin ja toivon, että ne julkaistaan, jotta sanomani leviää mahdollisimman monelle. Artikkeleista saa tiiviin tietopaketin elämästä Brasiliassa.

Selvitystehtävinä on kertoa, miten vapaaehtoisjärjestö voi auttaa huono-osaisia, miten lasten oikeudet eivät toteudu ja miten eläminen voi olla niin erilaista toisella puolella maapalloa. Haluan herättää ajatuksia ihmisten mielissä ja toivon, että tekstini vaikuttaa heidän elämäänsä. Artikkeleilla haluan kertoa elämästä Brasiliassa ja vertailla sitä Suomen tilanteeseen. Teksteissä en viittaa Suomeen paljon, mutta uskon, että moni tekee vertailun omassa mielessään. Pysin kirjoittamaan tekstiä niin, että se saa aikaan ajattelua ja vertailua.

4.2 Opinnäytetyön toteutus

Suoritin yhden harjoitteluistani Fortalezassa, Brasiliassa. Harjoitteluni oli sosionomikoulutuksen kolmas harjoittelu. Olin vapaaehtoistyöntekijänä neljä kuukautta. Siinä ajassa koin ja opin todella paljon ja siitä syntyi idea oman opinnäytetyönohjaajani kanssa tehdä artikkelisarja. Kirjoitin kolme artikkelia, joissa kerron omin sanoin asioita, mitä itse näin ja sain selville siellä asuessani. Elämä on hyvin erilaista Brasiliassa ja artikkelini antavat tiivistetysti mielenkiintoista luettavaa kaikille ihmisille.

Harjoittelun aikana suunnittelin ja toteutin kursseja, kuten kitaransoittoa, piirtämis-, askartelu- ja satutuokioita. Näiden kurssien lisäksi avustin englannin tunneilla. Työskentelin suurimmaksi osaksi lasten ja nuorten kanssa. Englannin kursseilla oli myös muutama aikuinen. Työn avulla sain mahdollisuuden tutustua yhteisön ihmisiin ja näin konkreettisesti millaista elämä on faveloissa. Saamani kokemuksen ja työntekijöiltäni saamani taustatiedon perusteella kirjoitin opinnäytetyöni seuraavat artikkelit.

Kirjoitusprosessissa tein artikkeleita aina lehden mukaan. Ammattilehteen kielien täytyy olla hieman ammattimaisempaa, kun taas sanomalehteen tulevassa artikkelissa on enemmän kaikille luettavaa ”helppoa” tekstiä. Pysin antamaan lukijalle hyvin konkreettisen kuvan erilaisesta elämästä Brasiliassa. Kirjoitan tekstistä suhteellisen helppolukuista, jotta sanoma olisi selkeä ja jotta se herättäisi pohdiskelua.

Ensimmäisessä artikkelissa esittelen järjestöäni PADC:ta. Kerron muun muassa sen toiminnasta, tavoitteista ja siitä, miten ihmiset voivat tukea PADC:n toimintaa. Lehdeksi valitsin Talentia-lehden siksi, että se on sosionomien ammattileh-

ti. Sitä lukevat sekä ammatissa olevat sosionomit että sosionomiopiskelijat. Haluan mainostaa järjestöä ja sitä kautta jakaa tietoa ja saada lisää kummeja ja lahjoittajia, jotta PADC:n toiminta jatkuisi tulevaisuudessakin. Mainostamisen lisäksi haluan tuoda järjestöä lisää esille, jotta mahdolliset uudet vapaaehtoiset saattaisivat innostua ottamaan yhteyttä. Vapaaehtoiset ovat elinehto järjestölle. Ilman heitä toimintaa ei olisi.

Toisessa artikkelissa kerron elämästä faveloissa. Haluaisin julkaista tämän artikkelin sanomalehdessä, joko Etelä-Saimaassa tai Vartissa, jotta artikkeleita voisi lukea kuka tahansa. Tämä olisi ainoa artikkeli, joka olisi kaikkien saatavilla. Tässä artikkelissa haluan kertoa, miten eläminen voi olla erilaista ja kurjempaa kuin Suomessa ja tätä kautta herätellä ihmisiä arvostamaan sitä, että oikeastaan meillä suomalaisilla on asiat aika hyvin.

Artikkelissa kerron muun muassa, miten favelat voivat syntyä, millaista elämä siellä on, miten ihmiset selviytyvät siellä ja miten yhteiskunta jättää ihmiset omilleen. Nämä ovat mielenkiintoisia ja erittäin poikkeavia kertomuksia verrattuna Suomen oloihin, ja siksi haluan niiden olevan kaikkien lukijoiden saatavilla.

Kolmannessa artikkelissa keskityn lasten asemaan. Brasiliassa eivät päde samat lasten oikeudet kuin esimerkiksi Suomessa, vaikka näin pitäisi olla. Asiat ovat todella paljon huonommin Brasiliassa Suomeen verrattuna. Artikkelissa kerron lasten arjesta ja siitä, millaista heidän elämänsä on. Haluan korostaa sitä, että lapset ovat lapsia, vaikka olosuhteet olisivat kuinka kurjat. Lehdeksi valitsin Lasten maailman, sillä se on erittäin sopiva lehti tälle artikkelille. Lehti sisältää paljon tietoa lasten elämästä ja mielenkiintoisia artikkeleita. Se on asiantuntijalehti ja siksi uskon, että se tavoittaa ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita lapsista ja työskentelevät heidän kanssaan. Uskon sen tuovan uutta näkemystä lasten kanssa työskentelyyn.

5 Artikkelit

5.1 Tee työtä, jolla on oikeasti tarkoitus

Opiskelen sosionomiksi ja sain idean suorittaa yhden harjoitteluistani aivan erilaisessa kulttuurissa ja lähdin keväällä 2011 suorittamaan yhden harjoitteluistani

Brasiliaan. Olin neljä kuukautta vapaaehtoisena Fortalezassa, jossa työskente-
lin järjestössä nimeltä PADC. Projeto amigos da comunidade (PADC), ”yhteisön
ystävät”, on pieni kansalaisjärjestö Koillis-Brasiliassa Fortalezan miljoonakau-
pungissa. PADC on perustettu vuonna 2003, ja sen tavoitteena on parantaa
lasten ja nuorten elämänlaatua faveloissa.

Fortaleza on asukasluvultaan Brasilian viidenneksi suurin kaupunki, ja sen
asukkaista joka kolmas asuu faveloissa. Fortalezassa tällaisia faveloita on noin
tuhat. Favela tarkoittaa slummialuetta, jossa on köyhät ja huonot olosuhteet ja
jossa monta ihmistä asuu neliömetriä kohden ahtaissa hökkelitaloissa. PADC
toimii Morro da Vitória yhteisössä, jossa asuu noin 10 000 ihmistä ja heistä yli
puolet on lapsia ja nuoria.

Toimintaa lasten ja nuorten hyväksi

Lasten asema yhteiskunnassa on todella huono, ja PADC:n suurin tavoite on
antaa lapsille mahdollisuus olla lapsia sekä tarjota heille keinoja ilmaista itse-
ään. Lapsilla on aivan liikaa vapaa-aikaa, mikä altistaa rikoksen tielle. Kaduilla
huumeet, väkivalta ja rikollisuus ovat arkipäivää. PADC tarjoaa vapaa-ajan toi-
mintaa lapsille ja nuorille, jotta heillä olisi ohjattua ja monipuolista tekemistä ka-
dulla olemisen sijaan. Tällä toiminnalla pyritään vahvistamaan lasten itseluotta-
musta ja antamaan heille eri keinoja toteuttaa itseään sekä motivoimaan heitä
elämänsuunnan muutokseen ja pyrkimään parempaan tulevaisuuteen.

Toiminta perustuu pääosin vapaaehtoistyöhön. Ulkomaalaiset vapaaehtoistyön-
tekijät tekevät 3-6 kuukauden jaksoja. Heidän vastuullaan on tuntien suunnittelu
ja toteutus. PADC järjestää kursseja aina vapaaehtoisten tietojen ja taitojen
mukaan. Lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus muun muassa opiskella englannin-
ja espanjankieltä, askarella, kuunnella satuja ja harrastaa Brasiliassa erittäin
suosittua capoeiraa. Myös aikuisilla on mahdollisuus opiskella englantia. Va-
paaehtoisten omat erityisosaamiset mahdollistivat myös haluttujen kitaratuntien
ja valokuvauskurssien pitämisen. Pitämilläni kitaratunneilla pääsi hieman tutus-
tumaan kitaraan ja sen soittamiseen. Valokuvauskursseilla valmistettiin omat
kamerat ja niillä otettiin kuvia. Kuvissa esiintyi lapsille tärkeitä ihmisiä ja paikko-
ja ja kuvat pääsivät Ruotsiin saakka näyttelyyn.

Erilaista työskentelyä

Työkuvaani kuului suunnitella ja toteuttaa kitaransoitto-, piirtämis-, askartelu- ja satutuokioita. Näiden lisäksi avustin englannin tunneilla. Työ on haastavaa suomalaisen näkökulmasta, sillä me suomalaiset olemme tottuneet täsmällisyyteen ja ajan tehokkaaseen käyttämiseen. Brasiliassa nämä asiat usein olivat melkein päinvastoin. Tunnit alkoivat vähintään 10 minuuttia myöhässä ja brasilialaisten kärsivällisyys on olematon. ”Hällä väliä” –asenne kuvaa hyvin tilannetta niissä olosuhteissa. Ohjaustilanteissa piti aina olla useita varavaihtoehtoja sen sijaan, että pärjäisi vain sillä kuuluisalla Plan B:llä. Ehkä suurin haaste oli kuitenkin kieli. Normaalisti ulkomailla pärjää englannin kielellä, mutta tällä kertaa oli aivan pakko oppia Brasilian portugalia. Toisaalta nonverbaaliset taidot kehittyivät hurjasti. Työskentely oli todella haastavaa, mutta palkitsevaa, sillä palautteen sai heti. Heidän onnistumiskokemuksia ei voinut olla näkemättä.

”Tee työtä, jolla on tarkoitus” –sanonta vahvistui ja sai aivan uuden merkityksen. Työskentely oli todella palkitsevaa. Ihmisistä näki heti, että he arvostavat työtä, mitä PADC tekee. Palaute oli välitön ja he pitivät paljon siitä, että heitä arvostettiin ihmisinä ja että heidän asioistaan oltiin tosissaan kiinnostuneita. Lasten hymyt ja ilonkiljaisut, jotka tulivat vastaan joka kerta saapuessamme yhteisöitalolle, olivat korvaamattomia.

Voit auttaa järjestöä ryhtymällä PADC-kummi- tai kannatusjäseneksi. Teke-mällä näin tuet PADC:n järjestämää vapaa-ajantoimintaa. Avustuksesi käytetään toiminnan pyörittämiseen, muun muassa kurssimateriaalien hankintaan, leireihin ja opintokäynteihin. Käy tutustumassa www.padcbrasil.org (Liite 1)

5.2 Erilaista elämää faveloissa

Olen työskennellyt neljä kuukautta vapaaehtoisena Morro da Vitórian yhteisös-sä. Se on vain yksi tuhannesta favelasta Fortalezan kaupungissa, ja siellä asuu noin 10 000 ihmistä alueella, jossa Suomessa voisi olla esimerkiksi kauppakeskus. Favela sana tarkoittaa slummialuetta, jossa asuu todella monta ihmistä neliötä kohden ja jonka olosuhteet ovat karut ja köyhät. Siellä ihmiset pärjäävät kirjaimellisesti omillaan. Poliisiinkaan ei voi luottaa. Elämä voi olla hyvin erilais-ta.

Favelan synty

Favelat voivat syntyä hyvinkin spontaanisti ja tavalla, mikä esimerkiksi meidän yhteiskunnassamme olisi hankalaa. Esimerkkinä kerron Morro da Vítorian synnystä. 2000-luvun alussa noin 300 perheen joukko valtasi hiekkakukkulan, ja he alkoivat rakentaa omaa pientä yhteisöään. Kaupungin viranomaiset eivät tästä ideasta pitäneet ja tulivat tankkeineen jyräämään asukkaiden hökkelirakennukset. Tästä nousi taistelu, ja asukkaiden perustama asukasyhdistys käytti mediaa aseenaan, ja he voittivat oikeuden rakentaa oman yhteisönsä kukkulalle. Kaupunki lupasi antaa alueen heille ja lupasi muun muassa juoksevan veden ja sähköt, mutta vasta vuosia myöhemmin yhteisön jäsenet saivat pitkän taistelun jälkeen muutamia elämiseen oleellisia perustarpeita. Juoksevan veden he saivat vasta noin vuonna 2005.

Favelat ovat alueita, joihin ulkopuoliset eivät voi mennä. Niissä tapahtuu asioita, joita nähdään vain elokuvissa. Huumeet ja rikollisuus pyörittävät katuja, ja lapset viettävät suurimman osan ajastaan kaduilla. Lapsia houkutellaan huumebisneksiin ja jengitoimintaan hyvin varhaisessa vaiheessa. Valitettavan usein se on paras ja rahallisesti tuottavin vaihtoehto selviytyä, mutta kohtalokas sellainen. Rikolliseen toimintaan osallistuvan lapsen tai nuoren odotettu elinikä on liittymisestä muutama vuosi eteenpäin.

Lapset eivät saa kouluista oikein mitään irti, sillä opettajat ovat usein epäpäteviä ja he lakkoilevat ja suurin osa tunneista menee t ehtävien kopiaimiseen koulukirjojen puuttumisen takia. Se houkuttelee lapsia ja nuoria jäämään kaduille ja sitä kautta pahoille teille siirtymisen todennäköisyys kasvaa suuresti.

Elämän arvostaminen

Eivät kaikki ihmiset ole kuitenkaan rikollisia faveloissa. Moni tekee täysin rehellistä työtä. Valitettavasti he saavat usein kuitenkin leiman, joka vaikuttaa kaikeen, esimerkiksi työnhaussa käännytetään hyvin usein pois tämän leiman takia. Tämä leima vie motivaatiota hakea rehellistä työtä.

Useat asukkaat keräävät roskaa elääkseen. Pitkin päivää he keräävät suuriin kärryihinsä roskaa kaduilta ja roskiksista ja vievät niitä roskienlajittelupaikkaan. Siellä he lajittelevat roskat, jonka jälkeen ne viedään ja myydään kaupungille.

Tämä on kokopäiväistä ja raskasta hommaa, ja mitkään työsuojeluasetukset eivät siellä päde, vaan roskat kerätään ja lajitellaan paljain käsin ja kärryjä vedetään omin voimin.

Tästä pitkästä työrupeamasta he saavat parin euron verran rahaa, jolla ostetaan ruokaa ja seuraavana päivänä sama kierto jatkuu. Elämä on hyvin pitkälti perustarpeiden tyydyttämistä ja sillä ei paljon muuta sisältöä ole. Mutta silti ihmiset jaksavat sinnitellä joka päivä ja nauttia elämän pikkuloista.

Elämä pyörii faveloissa ihan kuin muissakin kylissä tai pikkukaupungeissa. Siellä on ruoka- ja vaatekauppoja, partureita, ynnä muuta sellaista, eli peruspalvelut ovat saatavilla yhteisöissä. Suurin osa lapsista käy koulussa. Posti kulkee, tai on kulkenut, normaalisti kotiovelle. Nykyään postit jätetään yhteen paikkaan vähän kauemmaksi, sillä postikuskit on ryöstetty niin monta kertaa, että he eivät enää uskalla mennä alueille.

Kuulin useita tarinoita siitä, että poliisit ovat usein pahempia kuin rosvot. Useat poliisit ovat korruptoituneita ja väkivaltaisia ja heitä aletaan vihata ja pelätä jo lapsesta alkaen. Jotkut poliisit osallistuvat myös huumebisnekseen ja keräävät pienet sivuvoitot siinä ohella, sillä poliisin palkka on pieni suhteessa työn vaarallisuuteen. Yleensä poliisien tehtävänä pitäisi olla turvallisuuden parantaminen, mutta Brasiliassa asia on päinvastoin.

Faveloita usein syntyykin juuri sen takia, että hommat eivät toimi. Köyhät kyykkyyn ja rikkaat lihovat. Viranomaiset vetävät rahaa omiin pusseihinsa. Rikollisuus ja väkivalta ovat arkea. Asuminen on kallista, ja jos rakennat oman talon, se pitää vähintään ympäröidä aidalla ja palkata vartija tai porttivahti. Yhteisöissä asuminen ei maksa mitään. Ihmiset rakentavat itse talonsa vanerista, tiilistä ynnä muusta sellaisesta. Asuntoja on laidasta laitaan. Joillain on hieman paremmat puitteet kuin toisilla.

Usein taloissa on vain yksi huone, jossa on pieni keittiökulmaus, jossa on pieni kaasuhella, reikä maassa, riippumattoja nukkumiseen, peseytymisämpärit ja televisio. Se on uskomaton juttu, mutta kaikissa taloissa pitää olla televisio. Se on heille väline, jolla he rakentavat oman maailmankatsomuksensa, ja televisio on lapsille oiva lapsenvahti. Lapset eivät joudu niin helposti pahoille teille, kun

heidät laitetaan katsomaan telkkaria. Ja ei se Brazilian televisiotarjonta ole sen kummoisempaa kuin Suomessakaan.

Ihmiset usein jaksavat valittaa pikkuasioista, mutta voin nyt todeta, että asiat voisivat olla todellakin paljon huonommin kuin ne ovat. Aluksi luulin, että villin lännen meininkiä näki vain elokuvissa, mutta nyt olen kokenut vastaavaa livenä. (Liite 2)

5.3 Lapset ovat lapsia

Sosionomiopiskelija halusi suorittaa yhden harjoitteluistaan täysin erilaisissa olosuhteissa. Viime keväänä 2011 reissu toteutui. Olin neljä kuukautta vapaaehtoisena PADC- järjestössä Brasiliassa Fortalezan kaupungissa ja työskentelin paljon slummilasten kanssa. Paikassa, jossa työskentelin, oli noin 10 000 asukasta, joista yli puolet on lapsia ja nuoria. Tämän kokemuksen jälkeen voin todeta, että lapset ovat lapsia, vaikka olosuhteet olisivat todella kurjat. Brazilian slummialueilla asuu paljon lapsia, jotka viettävät suurimman osan ajastaan kaduilla. Elämä ei ole kummoista, mutta silti lasten elävyys ja into oppia uutta eivät laannu.

Suurin ongelma on se, että lapsilla on liikaa vapaa-aikaa. Todella suuri osa päivästä vietetään kaduilla. Yleisesti ottaen lapset näkevät kaiken, mitä kaduilla tapahtuu. Väkivalta on osa arkea. Rikollisuus ja huumebisnes pyörittävät faveloita. Favela-sana on portugalia ja tarkoittaa slummialuetta, joissa olosuhteet ovat köyhät ja kurjat. Kadulla oleskelu altistaa lapsia joutumaan väärille teille. Rikollisuus on helppo vaihtoehto tienata rahaa ja usein myös hyvä vaihtoehto saada muuta tekemistä.

”Tyhjä pää on pirulle hyvä alusta” –sanonta sopii heidän tilanteeseensa hyvin. Pahikset alkavat houkutella lapsia rikolliseen toimintaan mukaan jo hyvin varhaisessa vaiheessa. He pyytävät lapsia esimerkiksi toimittamaan paketin, joka yleensä sisältää huumeita ja lahjovat lapsia esimerkiksi tikkarilla. Usein tästä vähitellen alkaa siirtyminen väärille teille, ja mitä syvemmälle mennään, sitä vähemmän on elinaikaa jäljellä. Rikoksen tielle lähteneiden nuorten odotettu elin-aika on pari vuotta. Lapsia ja nuoria käytetään myös palkkatappajina, sillä he eivät alaikäisinä saa kuin 40 päivän rangaistuksen.

Opetuksen tason heikkous

Suureen vapaa-ajan määrään vaikuttaa suuresti koulu. Lapsilla on koulua joko aamupäivällä tai iltapäivällä, esimerkiksi joillain koulu loppuu kello 12 päivällä, joten iltapäivällä on paljon vapaa-aikaa, jolloin lapset ovat omillaan. Suurin osa koulun oppitunneista menee tehtävien kopiointiin ja koulukirjojen lainaamiseen kirjastosta. Heillä ei ole omia koulukirjoja. Opettajat myöhästelevät, lakkoilevat ja eivät suunnittele tunteja. He ovat usein myös epäpäteviä. Koulutuksen taso on todella huono julkisissa kouluissa. Hyvänä esimerkkinä voin kertoa palautteesta, jota saimme yhdeltä tytöltä. Hän kertoi oppineensa meidän englannin kurssilla jo muutamassa viikossa enemmän kuin koulussa parin vuoden aikana. Tämä esimerkki kertoo todella hyvin, miten huonolla tasolla heidän opetuksensa on. Opettajat eivät välttämättä osaa itsekään lausua englantia. Heidän ohella lasten vanhemmatkaan eivät osaa paljon auttaa, sillä hyvin harva vanhemmista osaa lukea. Jotkut osaavat lukea, mutta eivät ymmärrä lukemaansa. Aikuisten suoma tuki on hyvin vähäistä. Lapset jättävät usein koulun kesken tai valmistuvat peruskoulusta vasta parikymmppisinä.

Kotielämä

Asuinolot ovat todella kurjat. Asunnoissa voi asua jopa 7-8 ihmistä pienessä tilassa. Ihmisillä ei ole mitään yksityisyyttä ja heidän kodeissaan on usein vain yksi huone, josta löytyvät keittiökulmaus, riippumattoja nukkumiseen, kylpyäm-pärit ja reikä maassa. Vanhemmat ovat usein koko päivän töissä. Lapsuus jää monella hyvin lyhyeksi, ja se vaikuttaa lapsen kehitykseen. Vanhemmat siirtävät vastuuta jo todella nuorille lapsille. Monia pieniä lapsia vahti heidän isosiskonsa. Jo 8-vuotias tyttö joutuu opettelemaan ruoanvalmistusta, ja hänelle annetaan paljon vastuuta, jota sen ikäinen ei ole vielä valmis ottamaan.

Lasten maailmankuva rakentuu melkein pelkästään siitä, mitä televisiosta nähdään. Jokaisessa taloudessa täytyy olla televisio. Se on suorastaan pakko. Se on hyvä lastenvahti, sillä vanhemmat usein laittavat lapsensa katsomaan televisiota ja näin pitävät heidät pois kaduilta ja mahdollisista houkutuksista rikollisille teille. Oli myös tapauksia, joissa vanhemmat lukitsivat lapsensa kotiin koko päiväksi. Heidän mielestään se on parempi vaihtoehto kuin se, että lapset ovat kadulla.

Silti lapset olivat erittäin iloisia ja kiitollisia kaikesta, mitä heidän kanssaan tehtiin ja tehdään edelleen. He olivat todella innoissaan kaikesta toiminnasta, esimerkiksi askartelukerhoilla tehtiin usein pieniä esineitä tai piirustuksia, jotka jäivät heille itselleen, mikä oli heille todella iso juttu. Materiaalin ei tarvinnut olla mitenkään kummoista, vaan aina se kelpasi todella hyvin lapsille. Heistä suoraan huokui kiitollisuus siitä, että heidän kanssaan oltiin aidosti ja että he saivat tehdä aivan erilaisia juttuja ja jopa vielä ulkomaalaisten kanssa. Sitä hymyjen ja halausten määrää ei voi koskaan poistaa mielestäni. (Liite 3)

6 Pohdinta

Harjoitteluni PADC-järjestössä oli aivan uskomaton. Opin niin paljon uutta ja sain harjaannusta aiempiin taitoihin. Ensinnäkin uuden kielen oppiminen periaatteessa pelkästään käytännön kautta oli todella antoisa kokemus. Aloin ymmärtämään ja osasin puhua brasilianportugalia neljän kuukauden jälkeen yllättävän hyvin. Jos vertaa aiempiin kielten opiskeluihin, oli tämä kielikurssi hyvin intensiivinen ja huomasin, että kyllä sitä paljon voi oppia lyhyessä ajassa. Jatkaisin mielelläni brasilianportugalin opiskelua, jos vain olisi mahdollisuus.

Kielen lisäksi nonverbaaliset taidot kehittyivät huimasti. Etenkin alussa oli melkein koko ajan tilanteita, joissa ei selvinnyt puhumalla, kun ei osannut puhua kieltä, ja silloin oli vain pakko saada selvitettyä asia muilla keinoilla. Esimerkiksi kitarantunneilla olin yksin ja taustalla oli vain noin kuukausi Brasiliassa eloa, joten en vielä siinä vaiheessa osannut kieltä paljon. Tieto piti saada perille välillä mitä ihmeellisimmin keinoin. Ja lopputuloksena voin todeta, että kyllä he oppivat soittamaan kitaraa.

Suomessa olen tottunut täysin täsmällisyyteen ja oli todella suuri kulttuurishokki siellä työskennellessä se, miten asia oli juuri päinvastoin. Oppitunnit alkoivat vähintään 10 minuuttia myöhässä ja sovitut asiat usein venyivät. Oli todella vaikeaa aluksi sopeutua rentoon ilmapiiriin ja ihmisten välinpitämättömyyteen joihinkin asioihin, kuten kellonaikojen noudattamiseen. Täytyy myöntää, että sinä aikana ei pahemmin tullut stressattua niin paljon asioista, sillä ilmapiiri oli niin paljon rennompi.

Brasilialaisten kärsivällisyys on todella vähäistä. Suomessa pystyy helposti yhdellä ohjaukserillä keskittymään yhteen asiaan koko tunnin ajaksi, mutta siellä se oli mahdotonta. Oppilaat jaksoivat keskittyä yhteen asiaan muutaman minuutin, ja sitten piti saada jo jotain uutta. He oppivat asian muutaman toiston jälkeen, tai näin he uskoivat, mutta toisin kävi usein. Esimerkiksi kitarasointujen harjoittelu vaatii aikaa ja toistoja, jotta sormet oppivat taipumaan, ja he jaksoivat harjoitella uutta sointua vain muutaman toiston. Monta kertaa piti toistaa, että harjoitella vain lisää, sillä vain siten sitä oppii. Improvisointitaitoni kehittivät, sillä aina piti olla useita varasuunnitelmia, jotta tunnit pysyivät eheinä.

Artikkelien kirjoittaminen oli vaikeaa. Asioiden tiivistäminen oli haastavaa, sillä melkein kaikkia toteamuksia olisi voinut taustoittaa. Artikkelit ovat hyvin tiiviitä paketteja, ja jotta saisi kokonaisvaltaisen kuvan, pitäisi lukijan lukea kaikki artikkelit. Tämä on huono asia siinä mielessä, että yhden artikkelin lukija ei saa tietoa kuin siitä yhdestä. Jos lukija lukisi kaikki kolme, kokonaisuus olisi selkeämpi, sillä artikkelit tukevat toisiaan. Tämä oli haastavaa, mutta uskon, että yhdestäkin artikkelista saa uutta ja mielenkiintoista tietoa, ja se on tärkeintä.

Kun näkee omin silmin, miten maailma voi olla epäreilu ja kurja, sen vasta kunolla tajuaa. On hienoa, että jotkut ihmiset suorastaan taistelevat huonompiosaisten puolesta, ja tätä PADC juuri tekee. Ihmisistä näkee, kuinka he arvostavat PADC:n työtä, ja sen on huomannut myös siitä, että järjestö on saanut pitää toimintaansa ilman häiriöitä. Faveloissa ulkopuoliset ovat hyvin usein erittäin ei-toivottuja. Tilanne voisi olla todella huono, jos järjestö ei saisi rauhaa tehdä työtään ja jos esimerkiksi työntekijät usein ryöstettäisiin. Järjestön toiminta loppuisi varmasti hyvin nopeasti. PADC:n toiminta on jatkunut jo monta vuotta ilman suurempia häiriöitä.

Tulevaisuudessa pystyn suhtautumaan tilanteisiin eri tavalla tämän kokemuksen myötä. Esimerkiksi työelämässä joissain tapauksissa voin kertoa henkilökohtaisesti, miten asiat joillain toisilla on vielä huonommin. Kertomukseni on varmasti uskottavampi, sillä olen sen kokenut konkreettisesti. Olen vakuuttavampi ja moni uskoo paremmin, koska olen nähnyt oikeasti sen puolen. Tämä kokemus varmasti auttaa minua jatkossa, ja voin aina käyttää Brasilian kokemuksiani työmenetelmissäni.

Tämä matka mullisti elämäni. Se oli todella uskomaton kokemus ja tärkeä ajanjakso elämässäni. Suhtautuminen tiettyihin asioihin muuttui ja arvostan enemmän kaikkea, mitä en ennen niin arvostanut. Suomessa asiat ovat hyvin, ja minua ärsyttää se, miten jotkut ihmiset jaksavat valittaa turhasta. Näin paljon asioita, jotka olivat tuhat kertaa pahempia tapauksia ja silti ihmiset arvostivat elämän pieniä iloja. Moni suomalainen saisi ottaa oppia ja katsoa hieman peiliin. Kokemani jälkeen arvostan elämää paljon enemmän ja olen paljon avarakatseisempi.

Lähteet

- Banco do Nordeste. 2011. Is There a Regional Problem in Brazil?
<http://187.110.227.7/content/aplicacao/ETENE/Anais/docs/2004-is-there.pdf> (Luettu 21.11.2011)
- Mäkelä-Mateus, K. Esitelmä 2011
- PADC. 2011. <http://padcbrasil.org/index.php?page=mika-on-padc> (Luettu 3.11.2011)
- Scielo Public Health. 2011. Primary health care lessons from the North-east of Brazil: the Agentes de Saúde Program
http://www.scielo.org/scielo.php?pid=S1020-49892000000500002&script=sci_arttext (Luettu 21.11.2011)
- Ulkoasianministeriö. 2011.
<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=30945&contentlan=1&culture=fi-FI> (Luettu 21.11.2011)

Kuva 1. PADC (Kuva: Karri Viitala, 2011)

Kuva 2. Favela (Kuva: Karri Viitala, 2011)

Kuva 3. Lapset (Kuva: Karri Viitala, 2011)